

PETRE ROMAN, IOAN NÉMETI, *Cultura Baden în România*, Editura Academiei R. S. România, București, 1978, 156 p. + planșe în text

Lucrarea apărută în Editura Academiei R.S. România reprezintă prin problemele tratate și rezolvate o contribuție importantă a arheologiei românești la cunoașterea istoriei străvechi pe un spațiu larg, deoarece tratarea monografică a culturii Baden presupune nu numai studierea populațiilor ce au locuit în părțile vestice ale României în perioada de trecere de la neolitic la epoca bronzului, dar și a celor din teritoriile învecinate (Ungaria, Slovacia, Iugoslavia). Cultura Baden este reprezentativă pentru perioada de transformări și sinteze etnice, lingvistice și culturale din a doua jumătate a mileniului al III-lea î.e.n., sinteze ce au dus în final la constituirea epocii bronzului, și la apariția trasilic în spațiul est-central european și pe teritoriul României. Această lucrare este utilă și necesară deoarece cultura Baden — până la apariția acestui volum — era puțin cunoscută și studiată de către cercetătorii noștri, ea aflându-se însă în aria preocupărilor a numeroși arheologi europeni. *Cultura Baden în România* urmează a fi răspunsul absolut necesar pentru prestigiul arheologiei românești la unele probleme ridicate de istoria acestei părți a Europei, această carte fiind aportul și opinia cercetării românești.

Monografia de care ne ocupăm răspunde dezideratelor arheologiei noastre de constituire a istoriei patriei, înscriindu-se pe linia preocupărilor cercetătorilor români de demonstrare a originii și continuității neîntrerupte pe teritoriul României. Prin spiritul de răspundere științifică și prin respectarea adevărului istoric de care dă dovadă, lucrarea prezintă garanții serioase în rezolvarea unor probleme arheologice și istorice care prezintă nu numai interes național, dar și european.

În introducerea autorii ne pun la curent cu problemele mari ale culturii Baden, subliniind de la bun început interesul pe care îl prezintă descoperirile din România, datorită mai ales interferențelor și legăturilor acestei culturi cu cultura Coțofeni, ale cărei comunități sint considerate drept „românești”, și constatării că regiunile dintre Carpații Apuseni și Tisa au jucat un rol deosebit de important în procesul de constituire a culturilor epocii bronzului. Publicarea monografică a culturii Coțofeni de către Petre Roman a permis delimitarea lesnicioasă a obiectivelor Baden și evidențierea unor importante elemente de sincronizare între cele două fenomene culturale.

Din capitolul *Istoricul cercetărilor căpătăm o imagine de ansamblu asupra cercetă-*

rilor făcute până în prezent, ceea ce ne permite să sesizăm lipsa unor cercetări ad-hoc la noi — aceasta mai ales în contrast cu atenția acordată acestei culturi în Europa centrală și est-centrală —, lipsă determinată de opinia după care cercetarea unor culturi „periferice” românești nu poate fi întârziată deoarece centrul de greutate al acestora] s-ar afla în afara României.

Prezentarea în ordine geografică a celor aproximativ 55 de puncte cuprinse în *Catalogul descoperirilor* subliniază situația materialelor arheologice aparținând culturii Baden ce provin, pe teritoriul României, aproape în totalitate, din cercetări de suprafață sau din săpături efectuate pentru cercetarea altor epoci. Analizarea materialului și evidențierea raporturilor cu alte culturi învecinate au permis delimitarea ariei de răspândire și diferențierea a patru zone geografice: 1, zona extrem sudică de răspândire; 2, ținutul dintre Bega și Crișu Alb; 3, ținutul din împrejurimile municipiului Oradea; 4, regiunea compusă din două zone clar separate de fostele mlaștini Ecedea spre nord-est, Crasnei și Ierului spre est și sud-est. Din prezentare rezultă că unele au fost delimitate prin stabilirea diferitelor contacte culturale și prin evidențierea deosebirilor de ordin geografic.

În capitolul *Elemente componente ale culturii Baden din România* — capitol ce încheie prima parte a volumului — se face analiza exhaustivă a așezărilor, locuințelor, obiectelor din piatră, os și metal, a ceramicii și a mormintelor, în acest fel dovezile materiale existente până în prezent ale acestei culturi fiind exploatate la maximum. De o atenție specială s-a bucurat ceramica, autorii realizând pe de o parte o grupare pe zone geografice și pe de altă parte o împărțire pe tipuri de forme și motive decorative a ceramicii Baden.

Partea a doua a lucrării ne oferă unele date noi, în lumina cărora descoperirile românești devin puncte de plecare în viitoarele cercetări, fapt pentru care monografia în discuție se ridică la nivelul unei adevărate interpretări istorice. *Periodizarea descoperirilor Baden din România* începe printr-o scurtă trecere în revistă a opiniilor diferiților cercetători care s-au ocupat de studierea acestei culturi. Precizând de la bun început lipsa unei stratigrafii verticale și sărăcia relativă a materialului arheologic, autorii stabilesc în evoluția culturii Baden — pe baza analizei ceramicii în special, analiză pentru care s-a folosit criteriul tipologic și o stratigrafie orizontală microzonală — trei

faze. Capitolul următor, *Procesul de regionalizare*, ne oferă imaginea fondului etno-cultural ce stă la baza culturilor bronzului tracic prin prezentarea contactelor, interferențelor, influențelor și noilor sinteze cu specific regional din această etapă istorică. Materialul arheologic descoperit în nord-vestul României a permis stabilirea unei evoluții locale dar care se înscrie însă, în diferite momente cronologice, în forme de manifestare micro- sau macro-regionale deosebite.

Sincronizarea evoluției culturale a Europei est-centrale cu cea din regiunile sud-estice a dus la necesitatea întocmirii capitolului referitor la *Relațiile dintre comunitățile Baden, Coțofeni și Kostolac*. Limita estică de răspândire a culturii Baden și cea vestică a ariei Coțofeni este o linie de contact direct, nemijlocit, între comunitățile celor două culturi. În același timp din analiza materialului Baden și respectiv Kostolac rezultă implicit și sincronismul evolutiv dintre orizonturile vechi Kostolac și o parte a evoluției culturii Baden.

Poziția cronologică a descoperirilor Baden din România este capitolul ce prezintă cultura Baden în raport cu toate culturile care li precedă sau care-i succedă. Un punct de vedere nou, bine fundamentat, ne este expus de lucrarea *Cultura Baden în România* prin încadrarea culturală a fenomenului Baden. Meritul deosebit al concluziilor autorilor constă tocmai în evidențierea faptului că în Europa est-centrală și sud-estică a existat în milenul al III-lea î.e.n. o perioadă cu trăsături proprii, care nu se poate confunda nici

cu etapa culturilor eneolitice și nici cu perioada culturilor epocii bronzului. Arheologia românească a denumit această etapă „perioada de tranziție de la eneolitic la epoca bronzului”. Cunoașterea și lămurirea problemelor perioadei de tranziție, în decursul căreia s-au petrecut adevărate mutații etno-culturale ce au stat la baza constituirii marilor grupuri indo-europene reprezintă o certă importanță a arheologiei românești, volumul prezentat achitându-se cu maximă eficiență de această sarcină.

În *Incheiere* prezentarea problematicii generale a culturii Baden ne dă o imagine de ansamblu asupra acesteia, autorii considerând-o pe drept cuvânt, mai utilă decât o recapitulare a cuprinsului lucrării.

Prin problemele ridicate și rezolvate, ca și prin modul de alcătuire a volumului, monografia *Cultura Baden în România* este un exemplu de urmat. Materialul grafic bogat, realizat aproape în întregime de Petre Roman, completează fericit baza documentară a lucrării. Publicarea acestei cărți, alcătuită prin ordonarea unui bogat material, rezultat al descoperirilor vechi și al cercetărilor recente, prezintă un deosebit interes atât în țară cât și peste hotare. Editura Academiei R.S. România are o reală contribuție la reușita acestui volum, datorită publicării deosebit de îngrijite și sobre a acestei monografii ce ne prezintă exhaustiv materialul documentar existent și dă o interpretare nouă perioadei discutate.

Adriana Sloia

M. PETRESCU-DÎMBOVIȚA, *Depozitele de bronzuri din România*, Editura Academiei R.S. România, București, 1977, 388 p.

Lucrarea, sub forma unui *corpus*, prima de acest fel din literatura românească, reprezintă rodul muncii de o viață a autorului, Mircea Petrescu-Dimbovița putând fi considerat pe drept cuvânt cel mai bun cunoscător al depozitelor de bronzuri din România. Este o muncă pentru care expresia „titanică” nu este nepotrivită; puținii cercetători s-ar fi încumetat să înceapă și să ducă la bun sfârșit o astfel de lucrare, cum a făcut-o în mod exemplar autorul volumului prezentat. Meritul deosebit al cărții rezidă atât în caracterul exhaustiv al acesteia — pentru perioada cuprinsă între secolele XVI și VI î.e.n. se prezintă 436 de depozite —, cât și în sîrguința cu care au fost adunate o cantitate enormă de date, care, datorită trecerii timpului, erau greu de reconstituit. Studiarea directă a pieșelor în muzee a permis ilustrarea corectă a depozitelor, numerele de inventar fiind înscrise pentru fiecare obiect în parte în textul

însoțitor. În cazul depozitelor provenind din Transilvania (descoperite în special în secolul trecut), ale căror plese sînt dispersate, aportul autorului este deosebit de meritoriu, M.P.-D. reconstituind conținutul unora și atrăgînd atenția asupra conținutului nesigur al altora. Ideea de a separa cu linii punctate pe planșe pieșele despre care nu avem certitudinea că ar fi ținut de depozitul respectiv se dovedește utilă.

După studiul introductiv, autorul pornește de la bun început prin a diferenția depozitele sigure de cele nesigure; în cadrul acestor categorii, bine definite, bronzurile sînt sistematizate în ordine cronologică, pe serii și regiuni. Prezentarea fiecărui depozit este însoțită de descrierea condițiilor de descoperire (atunci cînd acestea sînt cunoscute) și de o bibliografie cit mai cuprinzătoare. Planșele de la sfîrșitul textului sînt alcătuite și ele în ordine cronologică, pe serii și regiuni.